

پیش‌بینی اختلالات رفتاری نوجوانان بر اساس کیفیت تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری مادران شهر تهران

تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۰۵/۰۱

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۸/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۱۰

تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۱۰/۰۱

چکیده

هدف این پژوهش بررسی توان پیش‌بینی کیفیت تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری مادران در بروز اختلالات رفتاری نوجوانان شهر تهران بود. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمامی نوجوانان دختر و مادران آنها در شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بود. ۲۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده شامل سیاهه رفتاری و خود سنجی نوجوانان آخنباخ (۱۹۹۱)، پرسشنامه رابطه والد-کودک پیاننا (۱۹۹۲)، و پرسشنامه استرس والدگری آبی‌دین (۱۹۸۳) بودند. داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام‌به‌گام در نرم‌افزار SPSS-۲۷ تحلیل شدند. نتایج نشان داد بین کیفیت تعامل مادر-فرزند و اختلالات رفتاری نوجوانان رابطه‌ای منفی و معنادار وجود دارد ($p < .001$, $r = -.505$), در حالی که بین استرس والدگری مادران و اختلالات رفتاری نوجوانان رابطه‌ای مثبت و معنادار مشاهده شد ($p < .001$, $r = .529$). همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که هر دو متغیر تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری قادر به پیش‌بینی اختلالات رفتاری نوجوانان هستند ($p < .001$). به‌طور خاص، افزایش استرس والدگری مادران و کاهش کیفیت تعامل مادر-فرزند، به‌طور معناداری سطح اختلالات رفتاری را در نوجوانان افزایش می‌دهد. کیفیت تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری مادران نقش مهمی در بروز یا پیشگیری از اختلالات رفتاری نوجوانان دارند. ارتقای کیفیت رابطه مادر و نوجوان و کاهش استرس والدگری از طریق مداخلات آموزشی و روان‌شناختی می‌تواند به‌عنوان راهکاری مؤثر برای پیشگیری و کاهش اختلالات رفتاری نوجوانان در محیط‌های شهری مانند تهران به کار رود.

کلیدواژه‌گان: اختلالات رفتاری، تعامل مادر-فرزند، استرس والدگری، نوجوان

HEALTH PSYCHOLOGY AND
BEHAVIORAL DISORDERS

روانشناسی سلامت و اختلالات رفتاری

زهرا فتاح کتم جانی^۱، لیلا برون^{۲*}

۱. گروه روانشناسی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد

اسلامی، تهران، ایران.

۲. گروه روانشناسی، واحد ایده، دانشگاه آزاد اسلامی، ایده

، ایران.

* ایمیل نویسنده مسئول: Ieila.boroun@iau.ac.ir

شیوه استناددهی: فتاح کتم جانی، زهرا، و برون، لیلا. (۱۴۰۴).
پیش‌بینی اختلالات رفتاری نوجوانان بر اساس کیفیت تعامل مادر-
فرزند و استرس والدگری مادران شهر تهران. *روانشناسی سلامت و*
اختلالات رفتاری, ۳(۴), ۱۵-۱.

Predicting Adolescent Behavioral Disorders Based on the Quality of Mother-Child Interaction and Parenting Stress of Mothers in Tehran City

Submit Date: 2025-07-23

Revise Date: 2025-10-30

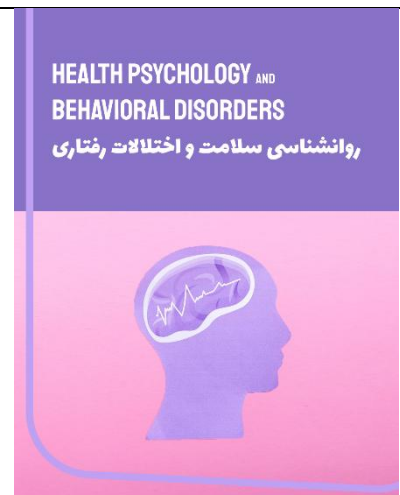
Accept Date: 2025-11-01

Publish Date: 2025-12-22

Abstract

The study aimed to predict adolescent behavioral disorders based on the quality of mother-child interaction and mothers' parenting stress in Tehran. This descriptive-correlational study included adolescent girls and their mothers in Tehran during the 2024-2025 academic year. A total of 200 participants were selected using multistage cluster sampling. Data were collected using the Achenbach Youth Self-Report (1991), the Parent-Child Relationship Questionnaire (Pianta, 1992), and the Parenting Stress Index (Abidin, 1983). Data were analyzed through Pearson's correlation and stepwise regression using SPSS-27. Results indicated a significant negative relationship between mother-child interaction and adolescent behavioral disorders ($r=-0.505$, $p<0.01$) and a significant positive relationship between mothers' parenting stress and adolescent behavioral disorders ($r=0.529$, $p<0.01$). Stepwise regression analysis showed that both mother-child interaction and parenting stress significantly predicted adolescent behavioral disorders ($p<0.01$). Higher parenting stress and lower quality of mother-child interaction were associated with greater behavioral disorder scores. The findings highlight that the quality of mother-child interaction and maternal parenting stress are key predictors of adolescent behavioral disorders. Enhancing mother-adolescent relationship quality and reducing maternal parenting stress through targeted psychological and educational interventions can effectively prevent and mitigate adolescent behavioral disorders in urban contexts like Tehran.

Keywords: Behavioral disorders; mother-child interaction; parenting stress; adolescent

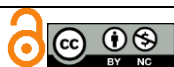
Zahra Fattah Katamjani¹, Leila Boroun^{2*}

1. Department of Psychology, WT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. Department of Psychology, Iz.C., Islamic Azad University, Izeh, Iran

*Corresponding Author's Email: leila.boroun@iau.ac.ir

How to cite: Fattah Katamjani, Z., Hatami, M., Sabet, M., & Boroun, L. (2025). Predicting Adolescent Behavioral Disorders Based on the Quality of Mother-Child Interaction and Parenting Stress of Mothers in Tehran City. *Health Psychology and Behavioral Disorders*, 3(4), 1-15.

© 2025 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

دوره‌ی نوجوانی یکی از پیچیده‌ترین و حساس‌ترین مراحل تحول انسانی است که در آن رشد زیستی، شناختی و هیجانی به سرعت رخ می‌دهد و فرد در مسیر شکل‌گیری هویت و استقلال خود، با چالش‌های گوناگون رفتاری و روانی مواجه می‌شود. اختلالات رفتاری در این مرحله به عنوان الگوهای پایدار و ناسازگار از رفتار و هیجان تعریف می‌شوند که با هنجارهای فرهنگی و اجتماعی در تعارض‌اند و منجر به آسیب در عملکرد تحصیلی، اجتماعی و خانوادگی نوجوانان می‌گردند (American Psychiatric, 2022). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که اختلالات رفتاری شامل طیفی از مشکلات درونی‌سازی‌شده مانند اضطراب و افسردگی و مشکلات برونی‌سازی‌شده مانند پرخاشگری، قانون‌شکنی و رفتارهای ضداجتماعی است که اغلب در پی تعاملات ناکارآمد خانوادگی و فشارهای روانی محیطی بروز می‌کنند (Vaaler et al., 2023).

در سال‌های اخیر، روند بروز اختلالات روانی و رفتاری در نوجوانان افزایش چشمگیری داشته است، به‌ویژه در بافت‌های شهری که فشارهای تحصیلی، اجتماعی و اقتصادی بالاست. یافته‌های طولی نشان می‌دهد که میزان مراجعه نوجوانان به مراکز سلامت روان طی دهه‌ی گذشته افزایش یافته است و بخشی قابل توجه از این موارد به مشکلات رفتاری و هیجانی اختصاص دارد (Mojtabai & Olfson, 2024). این اختلالات نه تنها رشد هیجانی و اجتماعی نوجوانان را مختل می‌کنند، بلکه پیامدهای بلندمدتی همچون افت تحصیلی، بزهکاری و کاهش سلامت روانی در بزرگسالی را نیز در پی دارند (Vaaler et al., 2023). در این میان، خانواده و به‌ویژه رابطه‌ی مادر-فرزند به عنوان مهم‌ترین بستر رشد اجتماعی و هیجانی کودک و نوجوان، نقشی بنیادین در پیشگیری یا تشدید اختلالات رفتاری ایفا می‌کند.

تعامل مادر-فرزند فرایندی دو سویه و پویا است که شامل تبادلات هیجانی، کلامی و غیرکلامی میان مادر و فرزند می‌باشد و کیفیت آن به میزان حساسیت، گرمی، پاسخگویی و هم‌زمانی عاطفی میان دو طرف بستگی دارد (Madigan et al., 2023). پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که کیفیت بالای تعامل مادر-فرزند، موجب رشد سالم عاطفی و رفتاری کودک و نوجوان می‌شود و در مقابل، تعاملات منفی یا کنترل‌گرانه می‌تواند منجر به افزایش مشکلات هیجانی و اختلالات رفتاری شود (Tan et al., 2023). بررسی‌های فراتحلیلی اخیر نیز بر این امر تأکید دارند که مادرانی که در تعامل با فرزندان خود حساسیت و هم‌دلی بیشتری نشان می‌دهند، فرزندان با خودتنظیمی هیجانی بالاتر و رفتارهای اجتماعی سازگارتر پرورش می‌دهند (Lindsey, 2025; Madigan et al., 2023).

از منظر نظری، رابطه‌ی مادر-فرزند نه تنها یک عامل حمایتی بلکه یک سازوکار پیش‌بینی‌کننده در سلامت روان نوجوان است. مدل‌های روان‌تحولی بیان می‌کنند که رابطه‌ی ایمن و گرم میان مادر و نوجوان، نیازهای روان‌شناختی بنیادین چون وابستگی، خودمختاری و احساس شایستگی را ارضا کرده و از بروز تعارضات و رفتارهای پرخطر جلوگیری می‌کند (Kwon & Lee, 2025; Li & Ma, 2025). پژوهش‌لی و ما (۲۰۲۵) نشان داد که کیفیت مثبت رابطه‌ی والد-فرزند از طریق افزایش حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سرمایه‌ی روان‌شناختی، نقش زنجیره‌ای در پیش‌بینی رفتارهای نوع‌دوستانه و کاهش رفتارهای پرخطر نوجوان دارد (Li & Ma, 2025). همچنین، یافته‌های جدید نشان داده‌اند که هم‌زمانی رفتاری و هیجانی والد-فرزند در اوایل نوجوانی پیش‌بینی‌کننده‌ی کیفیت روابط همسالان و کاهش پرخاشگری در آینده است (Lindsey, 2025).

در پژوهش‌های داخلی نیز نقش کیفیت تعامل مادر-فرزند در تبیین مشکلات رفتاری نوجوانان تأیید شده است. برای نمونه، نتایج مطالعه‌ی محمدی و قمرانی (۲۰۲۴) نشان داد که آموزش تعامل مؤثر مادر-کودک بر اساس مدل «پرسید» به‌طور معناداری فلسفه‌ی فراهیجانی مادران و مشکلات رفتاری فرزندان را بهبود می‌بخشد (Mohammadi & Ghamarani, 2024). همچنین، فتحی و همکاران (۲۰۲۲) با بررسی الگوهای ارتباطی خانواده، دریافتند که تعاملات حمایتی و مبتنی بر گفت‌وگوی باز میان والد و نوجوان، به شکل معناداری گرایش به رفتارهای پرخطر را در نوجوانان کاهش می‌دهد (Fathi et al., 2022). در همین راستا، کاک و ییلدیز (۲۰۲۲) در پژوهشی با نمونه‌ای از نوجوانان ترکیه‌ای نشان دادند که سبک‌های فرزندپروری استبدادی و تعارض‌های زیاد والد-نوجوان با افزایش مشکلات رفتاری در ارتباط مستقیم‌اند (Koc & Yildiz, 2022).

با وجود اهمیت تعامل مادر-فرزند، عامل دیگری که می‌تواند این رابطه را تضعیف کرده و موجب تشدید مشکلات رفتاری نوجوانان شود، استرس والدگری است. استرس والدگری به معنای ادراک فشار روانی ناشی از ایفای نقش والد است، زمانی که والد منابع کافی برای پاسخ‌گویی به نیازهای فرزند را در خود نمی‌بیند (Kaban, 2022). تحقیقات نشان می‌دهد که استرس والدگری بالا با کاهش صبر، افزایش واکنش‌های هیجانی منفی و کاهش تعامل مثبت مادر-فرزند همراه است (Rodgers & Buehler, 2023). در پژوهشی متاآنالیتیک، راجرز و بوهرلر (۲۰۲۳) دریافتند که استرس والدگری، از طریق تضعیف رفتارهای والدینی مثبت مانند حمایت عاطفی و نظارت سازگاران، منجر به افزایش ناسازگاری رفتاری نوجوانان می‌شود (Rodgers & Buehler, 2023).

مطالعات ایرانی نیز شواهد مشابهی ارائه کرده‌اند. محمدی و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند که استرس والدگری، هم به صورت مستقیم و هم از طریق افزایش تعارض والد-نوجوان، موجب تشدید رفتارهای برونی‌سازی شده مانند پرخاشگری در نوجوانان می‌شود (Mohammadi et al., 2022). در مطالعه‌ی دیگری، کریمی و همکاران (۲۰۲۲) دریافتند که استرس والدگری از طریق کاهش کیفیت تعامل مادر-فرزند، زمینه‌ساز افزایش مشکلات رفتاری کودکان پیش‌دبستانی می‌گردد (Karimi et al., 2022). یافته‌های مشابهی از سوی نصرتی و همکاران (۲۰۲۳) نیز گزارش شد که نشان دادند استرس والدگری نقش واسطه‌ای مهمی در رابطه‌ی بین خلق‌وخوی دشوار نوجوان و پرخاشگری دارد (Nosrati et al., 2023). همچنین، کابان (۲۰۲۲) در یک مدل تعاملی تأکید کرد که رابطه‌ی میان استرس والدگری و مشکلات رفتاری کودکان دوسویه است؛ به این معنا که مشکلات رفتاری کودک نیز به نوبه‌ی خود سطح استرس والدگری را افزایش می‌دهد (Kaban, 2022). به موازات این یافته‌ها، شواهد جدیدتری در مورد ارتباط استرس والدگری و سلامت روانی مادران نیز به دست آمده است. یانسری (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان «پیش‌بینی استرس والدگری در مادران کودکان دارای مشکلات رفتاری بر اساس کمال‌گرایی با میانجی‌گری انعطاف‌پذیری روان‌شناختی» گزارش کرد که کاهش انعطاف‌پذیری روانی می‌تواند شدت استرس والدگری را به طور معناداری افزایش دهد (Jannesari, 2025). نتایج پژوهش سامدی و سلیمانی (۲۰۲۲) نیز نشان داد که استرس والدگری مادران، از طریق راهبردهای ناسازگار تنظیم هیجان، موجب افزایش مشکلات درونی‌سازی شده در نوجوانان می‌شود (Samadi & Soleimani, 2022).

در این زمینه، نقش مداخلات مبتنی بر تعامل والد-کودک نیز قابل توجه است. درمان تعاملی والد-کودک (PCIT) به عنوان یک رویکرد رفتاری مبتنی بر شواهد، بر بهبود تعامل مثبت و کاهش رفتارهای پرخاشگرانه تمرکز دارد. پژوهش جاوادی و همکاران (۲۰۲۰) نشان داد که اجرای این برنامه در خانواده‌های دارای فرزند مبتلا به اختلال طیف اوتیسم، موجب بهبود روابط خانوادگی و کاهش استرس والدگری شد (Javadi et al., 2020). نتایج پژوهش جدیدتر سچر و همکاران (۲۰۲۵) نیز مؤید آن است که اجرای درمان تعاملی والد-کودک در کودکان دارای مشکلات زیرآستانه‌ای اوتیسم، به شکل معناداری منجر به کاهش مشکلات رفتاری و بهبود سازگاری شد (Seçer et al., 2025). تحقیقات جهانی نیز بر این باورند که بهبود رابطه‌ی والد-کودک نه تنها مشکلات رفتاری را کاهش می‌دهد بلکه موجب رشد اجتماعی و نوع‌دوستی نوجوانان می‌شود. یافته‌های پژوهش ری‌نالدی و همکاران (۲۰۲۳) درباره‌ی اعتبارسنجی مقیاس رابطه‌ی والد-کودک نشان داد که این ابزار می‌تواند به‌خوبی کیفیت روابط والد-فرزند را در سه بعد نزدیکی، تعارض و وابستگی اندازه‌گیری کرده و ارتباط آن با رفتارهای کودک را آشکار کند (Rinaldi et al., 2023). در همین راستا، ارتباط مؤثر و حمایتگر میان والدین و نوجوانان، با سطوح پایین‌تر اضطراب و افسردگی در نوجوانان مرتبط شناخته شده است (Tan et al., 2023; Zapf et al., 2024).

با وجود پیشرفت‌های نظری و تجربی، در بسیاری از جوامع از جمله ایران، فشارهای اجتماعی-اقتصادی، کمبود حمایت اجتماعی و شرایط استرس‌زای شهری همچنان سطح بالایی از استرس والدگری و تعارض‌های مادر-نوجوان را به همراه دارند (Saadati & Parsakia, 2023). این شرایط می‌تواند تعامل مثبت میان مادر و نوجوان را مختل کرده و زمینه‌ی بروز مشکلات رفتاری و هیجانی را فراهم آورد. در نتیجه، بررسی هم‌زمان کیفیت تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری به عنوان دو متغیر خانوادگی کلیدی در پیش‌بینی اختلالات رفتاری نوجوانان، اهمیتی ویژه دارد.

از دیدگاه بالینی، این دو متغیر در یک چرخه‌ی علی متقابل عمل می‌کنند: استرس بالا موجب تضعیف تعامل مادر-فرزند و افزایش مشکلات رفتاری نوجوان می‌شود و در مقابل، بروز مشکلات رفتاری در نوجوان نیز استرس والدگری را تشدید می‌کند (Kaban, 2022; Rodgers & Buehler, 2023). بنابراین، شناسایی سازوکارهای این چرخه و طراحی مداخلات هدفمند برای کاهش استرس والدگری و ارتقای کیفیت رابطه مادر-فرزند، می‌تواند راهکاری مؤثر برای پیشگیری از اختلالات رفتاری در نوجوانان باشد (Ibrahim et al., 2025). با توجه به اهمیت این موضوع و فقدان پژوهش‌های جامع که هم‌زمان اثر کیفیت تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری را بر اختلالات رفتاری نوجوانان بررسی کرده باشند، پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی اختلالات رفتاری نوجوانان بر اساس کیفیت تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری مادران شهر تهران انجام شد.

روش‌شناسی

روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه نوجوانان دختر و مادران آن‌ها در شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بودند. روش نمونه‌گیری پژوهش حاضر خوشه‌ای مرحله‌ای بود. از بین مناطق شهر تهران به صورت تصادفی منطقه ۱۰ انتخاب شد و از بین مدارس دخترانه مقطع متوسطه دوم این منطقه تعداد ۳ مدرسه انتخاب و از بین کلاس‌های هر مدرسه به صورت تصادفی ۳ کلاس انتخاب شد (جمعاً ۹ کلاس) و با هماهنگی با مسئولین مدارس، دبیران، دانش آموزان و خانواده‌ها، تعداد ۲۰۰ عدد از پرسشنامه‌های پژوهش در اختیار دانش آموزان کلاس‌های انتخابی قرار داده شد و از آن‌ها خواسته شد به پرسشنامه اختلالات رفتاری پاسخ داده و سایر پرسشنامه‌ها به مادران داده شد تا پاسخ دهند.

پرسشنامه اختلالات رفتاری: سیاهه رفتاری و خودسنجی نوجوانان^۱ که به وسیله آخنباخ^۲ (۱۹۹۱) ایجاد شد، یک ابزار مطرح در سیستم ارزیابی تجربی رفتار^۳ است که نوجوانان بین ۱۱ تا ۱۸ سال را مخاطب قرار می‌دهد و عملکرد و مشکلات رفتاری-هیجانی خود را خودارزیابی می‌کند (آخنباخ، ۱۹۹۱). این پرسشنامه شامل ۱۱۲ سؤال با مقیاس ۳ درجه‌ای (۰ = «درست نیست»، ۱ = «تا حدی/گاهی درست است»، ۲ = «کاملاً یا غالباً درست است») برای سنجش مشکلات علی و هنجاری (مانند گوشه‌گیری، شکایت جسمانی، اضطراب/افسردگی، مشکلات اجتماعی، تفکر، توجه، رفتار بزهکارانه و پرخاشگرانه) (همچنین شامل ۲۰ آیتم در بخش شایستگی‌ها) است. نمره‌گذاری آن امکان استخراج شاخص‌های «مشکلات کلی»، «اختلالات درون‌سازی» و «اختلالات برون‌سازی» را فراهم می‌آورد (آخنباخ و رسکورلا^۴، ۲۰۰۱). در ایران، نسخه فارسی این ابزار برای نمونه‌ای از دانش‌آموزان در استان کرمانشاه ترجمه و روان‌سنجی شده است؛ یافته‌ها نشان داده‌اند که همگن‌سازی درونی (آلفای کرونباخ)، بازآزمایی (اعتبار بازآزمایی)، روایی ملاکی و روایی سازه برای نسخه فارسی به سطح قابل قبول می‌رسند و ساختار عاملی مشابه با نسخه اصلی نیز پدید آمده است. در مطالعه مذکور هفت عامل معادل نسخه اصلی (گوشه‌گیری/افسردگی/اضطراب، مشکلات اجتماعی، مشکلات تفکر، توجه، رفتار بزهکارانه، رفتار پرخاشگرانه و سایر مشکلات) استخراج شده است. هرچند در منابع فارسی، جداول مشخص آلفا و ضریب بازآزمایی برای همه زیرمقیاس‌ها به وضوح ارائه نشده‌اند، ولی گزارش شده است که ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی به‌طور کلی رضایت‌بخش است. در پژوهش‌های بین‌المللی، این ابزار از حیث پایایی و روایی عملکرد مطلوبی نشان داده است؛ مقیاس‌های مبتنی بر DSM این ابزار با معیارهای بالینی مرتبط هستند و همبستگی مناسبی دارند (دینگل^۵ و همکاران، ۲۰۱۰). در مقالات مروری آمده است که این مقیاس در چارچوب سیستم ارزیابی تجربی رفتار دارای پشتوانه روان‌سنجی در جمعیت‌های مختلف است (بوردین^۶ و همکاران،

1 Youth Self Report (YSR)

2 Achenbach, T. M.

3 Achenbach System of Empirically Based Assessment (ASEBA)

4 Achenbach, T. M., & Rescorla, L. A.

5 Dingle, K.

6 Bordin, I. A.

۲۰۱۳). بنابراین، این مقیاس ابزاری کامل، چندجنبه‌ای و قابل استفاده عینی در سنجش مشکلات رفتاری و هیجانی نوجوانان است که در ایران نیز نسخه فارسی آن با پشتیبانی روان‌سنجی به کار رفته است و می‌تواند در پژوهش‌های بالینی و جمعیتی مورد استفاده قرار گیرد.

پرسشنامه کیفیت تعامل مادر-فرزند: پرسشنامه رابطه والد-کودک که نخستین بار توسط پیاننا^۲ (۱۹۹۲) طراحی شد، ابزاری خودگزارشی برای والدین است که ادراک آنان از کیفیت رابطه‌شان با کودک را در سه بعد نزدیکی^۳، تعارض^۴ و وابستگی^۵ می‌سنجد. در فرم کامل، این پرسشنامه معمولاً شامل ۳۰ یا ۳۳ گویه است و والدین به هر گویه بر اساس مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از «کاملاً موافقم» تا «کاملاً مخالفم» پاسخ می‌دهند. نسخه کوتاه نیز در برخی مطالعات به کار رفته است که تعداد گویه‌ها را به ۱۵ گویه کاهش داده است. در این مطالعه، فرم ۳۳ گویه‌ای این پرسشنامه مورد استفاده محقق قرار گرفت. در ایران، ترجمه و بومی‌سازی این پرسشنامه در برخی پژوهش‌ها گزارش شده است؛ مثلاً جوادی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای آلفای کرونباخ کل مقیاس را حدود ۰/۸۹ گزارش داده‌اند. این پرسشنامه همچنین در مطالعات مرتبط با اوتیسم، در ایران استفاده شده و پایایی خوبی داشته است. نسخه ایتالیایی این پرسشنامه^۶ با ۳۰ گویه مورد تحلیل روان‌سنجی قرار گرفت و ساختار سه‌بعدی آن با حذف برخی گویه‌ها تأیید شد؛ همچنین ضریب پایایی در زیرمقیاس‌ها و همبستگی با معیارهای رفتار کودک مناسب یافت شد. به این ترتیب، این پرسشنامه ابزاری معتبر بین‌المللی با سابقه استفاده در پژوهش‌های روانشناختی خانوادگی است که در ایران نیز در قالب نسخه‌های ترجمه‌شده به کار رفته و نشان داده شده است که از نظر پایایی و روایی، عملکرد قابل قبولی دارد.

پرسشنامه استرس والدگری: پرسشنامه استرس والدگری^۷ توسط آبدین^۸ در سال ۱۹۸۳ طراحی شد و یکی از پرکاربردترین ابزارهای سنجش استرس در حوزه والدگری است. این پرسشنامه دارای ۱۲۰ سؤال است که در سه حوزه اصلی را ارزیابی می‌کند: (۱) ویژگی‌های کودک (مانند بهانه‌گیری، خلق‌وخو)، (۲) ویژگی‌های والد (مانند افسردگی، احساس انزوای اجتماعی)، و (۳) موقعیتهای مرتبط با زندگی (مانند تعارض با همسر، حمایت اجتماعی). در پژوهش حاضر از فرم ۳۶ سوالی استرس والدینی استفاده شد. شیوه نمره گذاری نیز به روش لیکرت برحسب پاسخ‌های ۱ تا ۵ (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) است. در ایران، این پرسشنامه توسط محمدی و همکاران (۱۳۸۵) هنجاریابی و اعتباریابی شده است. آن‌ها در پژوهش خود پایایی ابزار را از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۹۳ و برای حوزه‌های ویژگی‌های کودک، ویژگی‌های والد و موقعیتهای زندگی به ترتیب ۰/۹۰، ۰/۸۴ و ۰/۷۸ گزارش کردند. همچنین، روایی همگرایی مطلوبی نیز از طریق همبستگی مثبت و معنادار با پرسشنامه افسردگی بک به دست آمد. آبدین (۱۹۹۵)، پایایی و روایی بالای این ابزار را در فرهنگهای مختلف تأیید کرده است.

جهت تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم افزارهای SPSS-27 تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی این پژوهش شامل شاخص‌های آماری میانگین، انحراف معیار و تعداد آزمودنی‌ها بین متغیرهای پژوهش در جدول ۱ آورده شده است.

1 Child-Parent Relationship Scale (CPRS)

2 Banta, R. C.

3 Closeness

4 Conflict

5 Dependency

6 Italian version of the child-parent relationship scale (CPRS-I)

7 Parenting Stress Index (PSI)

8 Aidin, R. R.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق برای کل آزمودنی‌ها

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
اختلالات رفتاری	۱۱۲/۹۱	۲۲/۷۹	۰/۵۷۹	-۰/۷۴۱
تعامل مادر- فرزند	۱۰۰/۹۷	۲۵/۳۰	-۰/۲۷۱	-۱/۱۲۹
استرس والدگری	۹۱/۵۸	۲۲/۵۷	۰/۳۶۱	-۰/۰۷۱

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود میانگین و انحراف معیار در متغیرهای پژوهش آمده است. در ادامه، به منظور انجام تحلیل رگرسیون، مفروضه‌های این آزمون شامل داده‌های گمشده^۱ نرمال بودن^۲ و هم خطی چندگانه^۳ مورد بررسی قرار گرفتند.

برای کار با داده‌های ناکامل، چندین راه حل پیش تجربی^۴ وجود دارد. حذف لیستی^۵ که در آن همه نمره‌های مربوط به داده‌های گمشده حذف می‌شود، و حذف زوجی^۶ که در آن همبستگی‌های دو متغیری فقط برای مواردی که داده‌های آن کامل و موجود است، محاسبه می‌شود. روش پیش تجربی دیگر برای داده‌های گمشده، جایگزین ساختن این داده‌ها با میانگین متغیر است. در پژوهش حاضر، از روش جایگزینی داده‌ها با میانگین متغیر استفاده شد.

جهت بررسی نرمال بودن، از آزمون‌های کجی و کشیدگی استفاده شد. همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده شد، کجی و کشیدگی همه متغیرها بین ۲+ و ۲- می‌باشد، در نتیجه داده‌ها نرمال می‌باشند.

در پژوهش حاضر، هم خطی چندگانه متغیرها با استفاده از آماره تحمل^۷ و عامل تورم واریانس^۸ مورد بررسی قرار گرفت. جدول ۲ نتایج بررسی هم خطی چندگانه را گزارش می‌کند.

جدول ۲. نتایج بررسی هم خطی چندگانه متغیرهای پژوهش

متغیرها	شاخص‌های هم خطی چندگانه	
	آماره تحمل	عامل تورم واریانس
تعامل مادر- فرزند	۰/۵۸۷	۱/۷۰۵
تحمل پریشانی	۰/۶۵۲	۱/۵۳۳
استرس والدگری	۰/۴۶۸	۲/۱۳۸

با توجه به جدول ۲، عامل تورم واریانس کمتر از ۱۰ و آماره تحمل، بیشتر از ۰/۱ است، در نتیجه مفروضه عدم هم خطی چندگانه رعایت شده است.

جدول ۳. ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته	مشکلات رفتاری	
متغیرهای مستقل	r	p
تعامل مادر- فرزند	-۰/۵۰۵	۰/۰۰۱
استرس والدگری	۰/۵۲۹	۰/۰۰۱

1 missing
2 normality
3 multicollinearity
4 ad hoc
5 listwise deletion
6 pairwise deletion
7 tolerance
8 variance inflation factor (VIF)

همان طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود ضریب همبستگی بین متغیرهای تعامل مادر-فرزند با اختلالات رفتاری ($r = -.0/505$ و $p < .0/01$) و استرس والدگری با اختلالات رفتاری ($r = .0/529$ و $p < .0/01$) به دست آمده است. در جدول ۴، شاخص‌های تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام برای پیش‌بینی اختلالات رفتاری بر اساس متغیرهای پیش‌بین آورده شده است.

جدول ۴. شاخص‌های تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام برای پیش‌بینی اختلالات رفتاری بر اساس متغیرهای پیش‌بین

متغیرهای پیش‌بین	همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	نسبت F احتمال p	ضرایب رگرسیون (β) و (B) ۱ ۲	مقدار ثابت (a)
استرس والدگری	$.0/529$	$.0/280$	$F = 77/03$ $p = .0/001$	$\beta = .0/529$ $B = .0/534$ $t = 8/77$ $p = .0/001$	$63/97$
استرس والدگری - کیفیت تعامل مادر-فرزند	$.0/572$	$.0/327$	$F = 47/82$ $p = .0/001$	$\beta = -.0/282$ $B = -.0/254$ $t = -3/69$ $p = .0/001$	$106/25$
				$\beta = .0/349$ $B = .0/352$ $t = 4/58$ $p = .0/001$	

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، طبق نتایج رگرسیون به روش گام به گام، متغیرهای تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری وارد تحلیل شدند. در گام اول تنها متغیر استرس والدگری قرار گرفته است که مقدار F و P آن به ترتیب $77/03$ و $.0/01$ است. سپس در گام دوم با اضافه شدن متغیر تعامل مادر-فرزند مقدار F و P آن به ترتیب $47/82$ و $.0/01$ بدست آمد. در این مدل ضریب تعیین متغیر استرس والدگری در مرحله اول، $.0/529$ و ضریب تعیین متغیرهای استرس والدگری و کیفیت ارتباط مادر-فرزند در مرحله دوم، $.0/572$ محاسبه شد که نشان دهنده این است که این دو مرحله به ترتیب $.0/280$ و $.0/327$ از متغیر اختلالات رفتاری را تبیین می‌کنند؛ در نتیجه اختلالات رفتاری نوجوانان بر اساس تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری مادران شهر تهران پیش‌بینی می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین کیفیت تعامل مادر-فرزند و اختلالات رفتاری نوجوانان رابطه‌ای منفی و معنادار وجود دارد؛ بدین معنا که هرچه تعامل مادر-فرزند از لحاظ گرمی، هم‌دلی، حساسیت و پاسخ‌گویی هیجانی بالاتر باشد، احتمال بروز مشکلات رفتاری در نوجوانان کمتر می‌شود. از سوی دیگر، یافته‌ها نشان دادند که استرس والدگری مادران رابطه‌ای مثبت و معنادار با اختلالات رفتاری نوجوانان دارد؛ به‌طوری‌که با افزایش استرس والدگری، میزان بروز رفتارهای برونی‌سازی‌شده (مانند پرخاشگری و قانون‌شکنی) و درونی‌سازی‌شده (مانند اضطراب و افسردگی) در نوجوانان بیشتر می‌شود. نتایج تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام نیز نشان داد که این دو متغیر، یعنی تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری، توان پیش‌بینی معناداری برای اختلالات رفتاری نوجوانان دارند. این یافته‌ها با چارچوب‌های نظری رشد اجتماعی-هیجانی و مدل‌های تعاملی خانواده همسو است که بر تأثیر دوسویه تعاملات والد-کودک و فشارهای روانی والدین در شکل‌گیری الگوهای رفتاری نوجوانان تأکید دارند (American Psychiatric, 2022).

مطالعات متعددی نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش را تأیید کرده‌اند. پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که رابطه‌ی مادر-فرزند، به‌ویژه کیفیت تعاملات هیجانی و حمایتی، نقش حفاظتی چشمگیری در سلامت روان نوجوان دارد (Tan et al., 2023). یافته‌های پژوهش لی و ما (۲۰۲۵) نشان داد که تعامل مثبت والد-فرزند از طریق افزایش حمایت اجتماعی ادراک‌شده، موجب تقویت سرمایه روان‌شناختی و کاهش تمایل به رفتارهای پرخطر در نوجوانان می‌شود (Li & Ma, 2025). پژوهش دیگری نیز بیان کرد که والدینی که در روابط خود با فرزندان از مهارت‌های

ارتباطی سازگارانه و پاسخ‌گو استفاده می‌کنند، فرزندان خود را در برابر مشکلات رفتاری مقاوم‌تر می‌سازند (Zapf et al., 2024). هم‌چنین یافته‌های فراتحلیلی مادیگان و همکاران (۲۰۲۳) تأیید کردند که کیفیت بالای تعامل مادر-فرزند، حتی در شرایط استرس‌زای ناشی از تروما یا مشکلات خانوادگی، با سطوح پایین‌تر رفتارهای ناسازگار و مشکلات هیجانی در کودکان و نوجوانان همراه است (Madigan et al., 2023). این نتایج بیانگر آن است که رابطه‌ی مادر-فرزند نه تنها نقش عاطفی، بلکه نقش تنظیمی و شناختی در شکل‌گیری رفتار نوجوان دارد؛ زیرا نوجوان از طریق تعاملات گرم و قابل پیش‌بینی با مادر، مهارت‌های خودتنظیمی، کنترل تکانه و حل مسئله را می‌آموزد.

یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج تحقیق فتحی و همکاران (۲۰۲۲) نیز هم‌راستا است که نشان دادند کیفیت رابطه والد-نوجوان از طریق تقویت الگوهای گفت‌وگویی و کاهش الگوهای تعارضی، منجر به کاهش تمایل به رفتارهای پرخطر در نوجوانان می‌شود (Fathi et al., 2022). مطالعه‌ی داخلی دیگری که توسط محمدی و قمرانی (۲۰۲۴) انجام شد، نشان داد آموزش تعامل مادر-کودک بر اساس مدل «پرسید»، به شکل معناداری موجب کاهش مشکلات رفتاری و افزایش تنظیم هیجانی در کودکان شد (Mohammadi & Ghamarani, 2024). در همین راستا، لندسی (۲۰۲۵) نیز در پژوهش خود دریافت که هم‌زمانی هیجانی والد-فرزند پیش‌بینی‌کننده‌ی روابط اجتماعی سالم و کاهش پرخاشگری در نوجوانان است (Lindsey, 2025). این نتایج به روشنی نشان می‌دهد که تعاملات مثبت مادر-فرزند، به عنوان یک بستر حمایتی، رشد اجتماعی و روانی سالم نوجوان را تقویت می‌کند و مانع از شکل‌گیری الگوهای رفتاری پرخطر می‌شود.

از سوی دیگر، یافته‌های پژوهش حاضر درباره‌ی نقش استرس والدگری در بروز اختلالات رفتاری نوجوانان نیز با مطالعات پیشین همسو است. بر اساس مدل‌های تعاملی، استرس والدگری به عنوان عاملی چندبعدی بر رفتار والدین و تعاملات خانوادگی تأثیر می‌گذارد. زمانی که مادران تحت فشارهای روانی شدید ناشی از نقش والدگری قرار دارند، احتمال بروز واکنش‌های هیجانی منفی، کنترل بیش از حد یا بی‌توجهی افزایش می‌یابد که در نهایت منجر به تضعیف پیوند عاطفی و افزایش تعارضات خانوادگی می‌شود (Rodgers & Buehler, 2023). پژوهش کابان (۲۰۲۲) نشان داد که رابطه‌ی بین استرس والدگری و مشکلات رفتاری کودکان دوسویه است؛ یعنی استرس مادر موجب افزایش مشکلات رفتاری کودک می‌شود و در مقابل، رفتارهای مشکل‌ساز کودک نیز استرس والدگری را تشدید می‌کند (Kaban, 2022). یافته‌ی مشابهی نیز در مطالعه‌ی نصرتی و همکاران (۲۰۲۳) مشاهده شد که استرس والدگری را به عنوان متغیر میانجی بین خلق‌وخوی دشوار نوجوان و پرخاشگری شناسایی کردند (Nosrati et al., 2023).

این نتایج با پژوهش کریمی و همکاران (۲۰۲۲) نیز مطابقت دارد که در آن نشان داده شد استرس والدگری به‌طور غیرمستقیم از طریق کاهش کیفیت تعامل مادر-کودک موجب افزایش مشکلات برونی‌سازی‌شده در کودکان پیش‌دستانی می‌شود (Karimi et al., 2022). یافته‌های مشابهی در مطالعه‌ی محمدی و همکاران (۲۰۲۲) گزارش شد که نشان دادند استرس والدگری از طریق افزایش تعارض والد-نوجوان، موجب تشدید رفتارهای پرخاشگرانه و ناسازگار در نوجوانان می‌شود (Mohammadi et al., 2022). این شواهد نشان می‌دهد که استرس والدگری با تضعیف عملکرد هیجانی و ارتباطی مادران، چرخه‌ای از واکنش‌های منفی را در تعامل با نوجوان فعال می‌کند که نتیجه‌ی آن افزایش تنش و مشکلات رفتاری است.

پژوهش حاضر هم‌چنین با یافته‌های راجرز و بوهر (۲۰۲۳) هم‌راستا است که در مرور نظام‌مند خود نشان دادند استرس والدگری، از طریق کاهش رفتارهای حمایتی و افزایش کنترل هیجانی ناسازگارانه، با ناسازگاری رفتاری نوجوانان ارتباط دارد (Rodgers & Buehler, 2023). در همین زمینه، یافته‌های یانتری (۲۰۲۵) نیز نشان دادند که انعطاف‌پذیری روانی پایین مادران با افزایش استرس والدگری و مشکلات رفتاری فرزندان همراه است (Jannesari, 2025). مطالعه‌ی ابراهیم و همکاران (۲۰۲۵) نیز نشان داد که شرکت والدین در درمان‌های شناختی-رفتاری مبتنی بر کودک، موجب بهبود سلامت روانی، افزایش ذهن‌آگاهی و کاهش استرس والدگری آنان می‌شود (Ibrahim et al., 2025). این یافته‌ها اهمیت رویکردهای مبتنی بر تعامل و آموزش والدین را در کاهش استرس والدگری و بهبود رابطه‌ی والد-فرزند برجسته می‌سازد.

در تبیین نظری یافته‌ها، می‌توان از مدل تبدیلی کابان (۲۰۲۲) بهره گرفت که بیان می‌کند استرس والدگری و رفتار کودک در رابطه‌ای دوطرفه عمل می‌کنند؛ به گونه‌ای که هر یک می‌تواند دیگری را تشدید کند (Kaban, 2022). بر این اساس، هنگامی که مادر به دلیل فشارهای زندگی شهری، اقتصادی یا روانی دچار استرس می‌شود، توانایی او در مدیریت رفتار نوجوان کاهش می‌یابد و این ناکارآمدی منجر به افزایش تعارض و رفتارهای منفی نوجوان می‌گردد. در مقابل، این رفتارهای منفی خود منبع جدیدی از استرس برای والد محسوب شده و چرخه‌ای معیوب از تعاملات منفی شکل می‌گیرد. افزون بر آن، مطالعات اخیر بیان کرده‌اند که کیفیت تعامل مادر-فرزند می‌تواند نقش تعدیل‌کننده‌ای در این چرخه داشته باشد؛ به این معنا که تعامل مثبت و حساس، اثرات منفی استرس والدگری بر نوجوان را کاهش می‌دهد (Koc & Yildiz, 2022; Rodgers & Buehler, 2023).

از نظر فرهنگی، در جوامعی مانند ایران که ساختار خانواده‌ها غالباً بر مبنای پیوندهای عاطفی نزدیک است، کیفیت رابطه‌ی مادر-فرزند تأثیر چشمگیری در سازگاری روانی نوجوان دارد. اما فشارهای اقتصادی، تراکم شهری، تغییر نقش‌های جنسیتی و افزایش انتظارات آموزشی ممکن است موجب افزایش استرس والدگری شوند و به‌صورت غیرمستقیم بر مشکلات رفتاری نوجوانان تأثیر بگذارند (Saadati & Parsakia, 2023). به همین دلیل، درک تعامل بین متغیرهای خانوادگی، از جمله استرس والدگری و کیفیت تعامل مادر-فرزند، برای طراحی مداخلات مؤثر در حوزه روان‌شناسی رشد و خانواده ضروری است.

از سوی دیگر، نتایج این مطالعه با دیدگاه‌های پژوهش‌های جهانی در زمینه مداخلات درمانی مبتنی بر تعامل والد-کودک هم‌سو است. پژوهش جاوادی و همکاران (۲۰۲۰) نشان داد که اجرای برنامه درمانی مبتنی بر تعامل والد-کودک در خانواده‌های دارای کودک مبتلا به اوتیسم، موجب افزایش کیفیت روابط خانوادگی و کاهش استرس والدگری می‌شود (Javadi et al., 2020). همچنین، سچر و همکاران (۲۰۲۵) نشان دادند که اجرای درمان تعاملی والد-کودک در کودکان دارای مشکلات رفتاری زیرآستانه‌ای، موجب کاهش مشکلات سازگاری و بهبود روابط خانوادگی شد (Seçer et al., 2025). این نتایج بیانگر آن است که بهبود تعاملات خانوادگی، به ویژه در روابط مادر-فرزند، می‌تواند به عنوان یک مداخله پیشگیرانه مؤثر در کاهش اختلالات رفتاری نوجوانان مورد توجه قرار گیرد.

به طور کلی، یافته‌های این مطالعه و هم‌سوایی آن با پژوهش‌های پیشین، بر اهمیت دو عامل اساسی یعنی کیفیت تعامل مادر-فرزند و استرس والدگری تأکید دارند. این دو متغیر در کنار هم نه تنها بر رفتار نوجوان تأثیر می‌گذارند بلکه به عنوان شاخص‌هایی از سلامت روان خانواده قابل تفسیر هستند. هنگامی که کیفیت تعامل بالا و استرس پایین باشد، احتمال بروز رفتارهای سازگارانه در نوجوان افزایش یافته و بالعکس، تعاملات تنش‌زا و استرس بالا زمینه‌ساز مشکلات هیجانی و رفتاری می‌شوند. این موضوع اهمیت آموزش مهارت‌های والدگری و مدیریت استرس در برنامه‌های پیشگیری از مشکلات رفتاری نوجوانان را دوچندان می‌کند (Mohammadi et al., 2023; Rinaldi et al., 2023).

یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر ماهیت همبستگی آن است که امکان استنباط رابطه علی را محدود می‌کند. همچنین، نمونه مورد مطالعه تنها شامل مادران و نوجوانان دختر شهر تهران بود و نتایج ممکن است به سایر گروه‌های سنی، جنسیتی یا فرهنگی تعمیم‌پذیر نباشد. ابزارهای خودگزارشی به کاررفته نیز احتمال سوگیری پاسخ‌دهی اجتماعی را افزایش می‌دهند. از سوی دیگر، متغیرهای میانجی احتمالی مانند سبک‌های فرزندپروری پدران، حمایت اجتماعی خانواده یا وضعیت اقتصادی در این پژوهش بررسی نشده‌اند که ممکن است بر نتایج تأثیرگذار باشند. پژوهش‌های آینده می‌توانند با استفاده از طرح‌های طولی و آزمایشی، رابطه‌ی علی بین کیفیت تعامل والد-فرزند و اختلالات رفتاری را بررسی کنند. همچنین پیشنهاد می‌شود نقش پدران، حمایت اجتماعی و عوامل فرهنگی به عنوان متغیرهای میانجی یا تعدیل‌کننده در مدل‌های آینده وارد شوند. بررسی تفاوت‌های جنسیتی در رابطه میان استرس والدگری و مشکلات رفتاری نیز می‌تواند یافته‌های غنی‌تری ارائه دهد. افزون بر این، مطالعات مداخله‌ای می‌توانند اثربخشی برنامه‌های آموزش مهارت‌های ارتباطی و تنظیم هیجانی والدین را در بهبود رفتار نوجوانان ارزیابی کنند.

نتایج این پژوهش می‌تواند راهنمایی برای متخصصان سلامت روان، مشاوران خانواده و سیاست‌گذاران آموزشی باشد تا برنامه‌های مداخله‌ای مبتنی بر خانواده طراحی کنند که در آن، مادران آموزش ببینند چگونه تعاملات گرم، حمایتگر و پاسخ‌گو را با نوجوانان خود برقرار کنند. برگزاری کارگاه‌های مدیریت استرس و مهارت‌های فرزندپروری در مدارس، مراکز مشاوره و فرهنگسراها می‌تواند به پیشگیری از اختلالات رفتاری کمک کند. همچنین، ایجاد سیستم‌های حمایتی اجتماعی برای مادران در محیط‌های شهری، از جمله گروه‌های همیاری والدین و خدمات مشاوره رایگان، می‌تواند گامی مؤثر در ارتقای سلامت روان خانواده و کاهش مشکلات رفتاری نوجوانان باشد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران از تمامی شرکت‌کنندگان که در اجرای پژوهش حاضر کمک نمودند نهایت قدردانی و سپاس را دارند.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

چکیده گسترده

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Adolescence is a critical developmental stage characterized by rapid biological, cognitive, and socio-emotional changes that shape one's identity, independence, and social functioning. During this period, behavioral disorders may emerge as maladaptive responses to individual and environmental stressors, manifesting in externalizing problems such as aggression and rule-breaking or internalizing symptoms such as anxiety and depression (American Psychiatric, 2022). According to the *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5-TR)*, behavioral disorders are defined as persistent patterns of emotional or behavioral difficulties that violate societal norms and interfere with personal, academic, or social functioning. In recent

years, the prevalence of these disorders among adolescents has increased globally, with many affected individuals lacking adequate access to effective mental health services (Mojtabai & Olfson, 2024).

Family dynamics, particularly the quality of the parent–child relationship, have long been considered central to adolescent adjustment. The mother–child relationship plays an especially pivotal role, serving as the foundation for the development of emotional regulation, self-concept, and social competence (Madigan et al., 2023). High-quality mother–child interactions—characterized by warmth, sensitivity, and mutual responsiveness—promote emotional stability and prosocial behavior, whereas poor-quality interactions marked by conflict, detachment, or psychological control are linked to maladjustment and externalizing problems (Tan et al., 2023). The quality of mother–child interaction also contributes to academic engagement and peer relationships, offering a protective factor against behavioral disturbances (Lindsey, 2025).

Empirical research has emphasized that secure, sensitive, and emotionally supportive parent–child relationships facilitate adaptive coping and prevent maladaptive behavioral patterns. For instance, Li and Ma (2025) found that a strong parent–child relationship indirectly promotes prosocial and risk-mitigating behaviors through higher perceived social support and psychological capital (Li & Ma, 2025). Similarly, Kwon and Lee (2025) demonstrated that negative parenting behaviors, when perceived by children as autonomy-restricting or punitive, predict aggression through the frustration of basic psychological needs (Kwon & Lee, 2025). These findings align with the ecological and transactional models of development, which view family interactions as dynamic systems wherein both parents and children influence each other’s behaviors over time. Parallel research in Iranian and international contexts confirms that mother–child interaction quality serves as a significant predictor of adolescent behavioral outcomes. Fathi, Yousefi, and Asghari (2022) revealed that positive communication patterns and emotional closeness between parents and adolescents reduced tendencies toward high-risk behaviors (Fathi et al., 2022). Likewise, Mohammadi and Ghamarani (2024) found that mother–child interaction training based on the PRECEDE model effectively improved maternal emotional awareness and reduced emotional-behavioral problems in children (Mohammadi & Ghamarani, 2024). Collectively, these findings underscore that the quality of mother–child relationships not only shapes emotional resilience but also acts as a buffer against environmental and psychological stressors that precipitate behavioral disturbances.

Another family-related factor that significantly contributes to adolescent maladjustment is parenting stress, defined as the psychological pressure experienced when parental demands exceed coping resources (Kaban, 2022). High levels of parenting stress are associated with increased irritability, inconsistent discipline, and reduced parental warmth—factors that undermine the stability of parent–child interactions (Rodgers & Buehler, 2023). Empirical evidence demonstrates a strong link between maternal stress and child behavioral outcomes. Karimi, Mohammadi, and Ghasemi (2022) found that parenting stress predicts externalizing behavioral problems through decreased quality of mother–child interactions (Karimi et al., 2022). Similarly, Nosrati et al. (2023) identified parenting stress as a key mediator between adolescent temperament and aggressive behavior (Nosrati et al., 2023). These findings suggest that stress not only disrupts emotional attunement but also activates maladaptive coping cycles within families.

Meta-analytic reviews support this transactional perspective, emphasizing that parenting stress contributes to adolescent maladjustment both directly and indirectly through dysfunctional parenting practices (Rodgers & Buehler, 2023). Kaban (2022) proposed a bidirectional model in which children’s behavioral problems increase parental stress, which in turn exacerbates negative parenting, reinforcing a cycle of dysfunction (Kaban, 2022). This model is consistent with longitudinal evidence showing that maternal distress predicts child conduct problems, and vice versa (Jannesari, 2025).

Moreover, intervention-based studies provide promising insights into modifying these maladaptive patterns. Javadi et al. (2020) demonstrated that *Parent–Child Interaction Therapy (PCIT)* significantly improved family

functioning among parents of children with autism spectrum disorder (Javadi et al., 2020). A more recent study by Seçer et al. (2025) found that PCIT effectively reduced behavioral and adjustment problems among children with subthreshold autism (Seçer et al., 2025). These findings highlight the efficacy of interventions targeting parent–child relational dynamics to mitigate behavioral problems.

While the global literature provides extensive evidence on the separate roles of parenting stress and interaction quality, relatively few studies have examined their combined effects on adolescent behavioral disorders, especially in developing societies facing sociocultural and economic pressures such as Iran. In metropolitan environments like Tehran, urban stressors—economic constraints, limited social support, and academic competition—may amplify parenting stress and weaken the quality of parent–adolescent communication (Saadati & Parsakia, 2023). Consequently, understanding how these factors jointly contribute to behavioral outcomes is critical for designing effective, context-sensitive preventive strategies.

Given the theoretical and empirical gaps identified, the present study aimed to predict adolescent behavioral disorders based on the quality of mother–child interaction and mothers’ parenting stress in Tehran City.

Methods and Materials

This study employed a descriptive-correlational research design. The statistical population consisted of adolescent girls and their mothers in Tehran during the 2024–2025 academic year. Using a multistage cluster sampling method, 200 participants were selected from secondary schools. Data were collected through three standardized instruments: the *Youth Self-Report* (Achenbach, 1991) for assessing behavioral problems, the *Parent–Child Relationship Scale* (Pianta, 1992) for measuring interaction quality, and the *Parenting Stress Index* (Abidin, 1983) for evaluating maternal stress. Statistical analyses, including Pearson’s correlation and stepwise multiple regression, were conducted using SPSS version 27 to test the predictive relationships among variables.

Findings

Descriptive statistics indicated that mean scores for adolescent behavioral problems were moderately high, while the mean score for mother–child interaction quality suggested a generally positive relational pattern. However, significant variability was observed across participants, indicating heterogeneity in family functioning.

Correlation analysis revealed a significant negative relationship between mother–child interaction quality and adolescent behavioral disorders ($r = -0.505$, $p < 0.01$), suggesting that higher interaction quality corresponds to lower behavioral disturbances. Conversely, a significant positive relationship was found between mothers’ parenting stress and adolescent behavioral disorders ($r = 0.529$, $p < 0.01$).

Stepwise regression analysis identified both variables—mother–child interaction and parenting stress—as significant predictors of adolescent behavioral problems ($p < 0.01$). In the first model, parenting stress alone accounted for 28.0% of the variance in behavioral disorders ($R^2 = 0.280$, $F = 77.03$, $p < 0.001$). In the second model, the inclusion of mother–child interaction quality increased the explained variance to 32.7% ($R^2 = 0.327$, $F = 47.82$, $p < 0.001$). The standardized beta coefficients indicated that parenting stress ($\beta = 0.349$) had a positive predictive effect, whereas mother–child interaction ($\beta = -0.282$) had a negative predictive effect on adolescent behavioral disorders.

Thus, adolescents whose mothers reported higher parenting stress and lower interaction quality were more likely to exhibit behavioral problems.

Discussion and Conclusion

The findings of this study underscore the crucial role of family-related variables—specifically, mother–child interaction quality and maternal parenting stress—in predicting adolescent behavioral disorders. The observed negative correlation between interaction quality and behavioral problems confirms that emotionally responsive, warm, and supportive maternal relationships act as protective factors for adolescent mental health.

These results align with previous findings emphasizing that secure and empathetic communication fosters emotional regulation and reduces externalizing behaviors (Li & Ma, 2025; Tan et al., 2023).

Conversely, the positive correlation between parenting stress and behavioral problems highlights that maternal distress undermines effective parenting practices. Chronic stress may diminish mothers' emotional availability, increase irritability, and lead to inconsistent discipline, which together exacerbate adolescent maladjustment (Rodgers & Buehler, 2023). This dynamic resonates with Kaban's (2022) transactional model, which posits that parenting stress and child behavioral problems mutually reinforce each other (Kaban, 2022).

From a contextual standpoint, these findings have significant implications for families in urban Iranian settings. Mothers in metropolitan cities such as Tehran often face socioeconomic burdens, limited social support, and high expectations related to their children's education and success (Saadati & Parsakia, 2023). These conditions can intensify parenting stress and reduce the emotional quality of mother-adolescent interactions, thereby elevating the risk of behavioral disorders. Therefore, addressing maternal stress and enhancing mother-child relational quality are essential to adolescent behavioral health.

The results also corroborate prior intervention studies emphasizing the effectiveness of family-based therapies such as *Parent-Child Interaction Therapy (PCIT)*, which enhances positive parenting skills and reduces child maladjustment (Javadi et al., 2020; Seçer et al., 2025). These therapeutic frameworks strengthen emotional synchrony and communication between parents and children, helping to prevent behavioral deterioration during adolescence.

In conclusion, the present study contributes to the growing body of evidence demonstrating that behavioral disorders in adolescents are not solely individual phenomena but are deeply embedded in familial emotional climates. Mothers' ability to manage stress effectively and maintain warm, responsive interactions with their children serves as a protective shield against behavioral maladjustment. Hence, preventive and therapeutic interventions should focus simultaneously on reducing parenting stress and strengthening parent-child relationships.

فهرست منابع

References

- American Psychiatric, A. (2022). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5-TR)*. Savalan. https://books.google.com/books/about/Diagnostic_and_Statistical_Manual_of_Men.html?id=PIGizgEACAAJ
- Fathi, M., Yousefi, N., & Asghari, M. (2022). The Role of Family Communication Patterns and Parent-Adolescent Relationship Quality in Predicting Adolescents' Tendency toward High-Risk Behaviors. *Family and Research Quarterly*, 19(1), 101-118.
- Ibrahim, A. T., Lee, V., Vashi, N., Roudbarani, F., Tablon, P., Pouyandeh, A., Sellitto, T., Ameis, S. H., Elkader, A., Gray, K. M., Kerns, C. M., Lai, M. C., Lake, J., Thomson, K., & Weiss, J. A. (2025). Parent Outcomes Following Participation in Cognitive Behavior Therapy for Autistic Children in a Community Setting: Parent Mental Health, Mindful Parenting, and Parenting Practices. *Autism Research*, 18(3), 570-582. <https://doi.org/10.1002/aur.70001>
- Jannesari, Z. (2025). Predicting Parental Stress in Mothers of Children With Behavioral Problems Based on Perfectionism Mediated by Psychological Flexibility. *Ijhespub*, 3(1), 11-18. <https://doi.org/10.63053/ijhes.108>
- Javadi, F., Hassanzadeh, S., Afrooz, G., & Ghasemzadeh, S. (2020). The Effect of Parent-Child Interaction Therapy (PCIT) on the Family Relationship of Children with Autism Spectrum Disorder. *Journal of Applied Psychological Research*, 11(4), 1-19. https://japr.ut.ac.ir/article_78325.html
- Kaban, L. S. (2022). Parenting stress and child behavior problems: A transactional relationship. *Journal of Family Psychology*, 36(4), 451-460.
- Karimi, A., Mohammadi, S., & Ghasemi, M. (2022). The Mediating Role of Mother-Child Interaction in the Relationship between Parenting Stress and Externalizing Behavioral Problems in Preschool Children. *Journal of Mental Health Research*, 16(2), 45-60.

- Koc, Y., & Yildiz, M. A. (2022). The relationship between perceived parenting styles, parent-adolescent conflict, and behavioral problems in adolescents. *Current Psychology*, 41(10), 7136-7146.
- Kwon, M., & Lee, J. S. (2025). Influence of Negative Parenting Behavior Perceived by School-Aged Children on Aggression: Mediating Effects of Basic Psychological Needs Frustration. *Soc Cognitive Enhancement Intervention*, 16(1), 69-83. <https://doi.org/10.21197/jcei.16.1.4>
- Li, P., & Ma, J. (2025). The Influence of Parent-Child Relationship on Prosocial Risk-Taking Behavior in Adolescents: Understanding the Chain Mediating Role of Perceived Social Support and Psychological Capital. *Journal of Educational Research and Policies*, 7(2), 41-45. [https://doi.org/10.53469/jerp.2025.07\(02\).08](https://doi.org/10.53469/jerp.2025.07(02).08)
- Lindsey, E. W. (2025). Parent-Child Dyadic Synchrony, Prosocial and Aggressive Behavior With Peers, and Friendship Quality in Early Adolescence. *Psychology International*, 7(1), 22. <https://doi.org/10.3390/psychoint7010022>
- Madigan, S., Eirich, R., Pador, P., & Zeanah, C. H. (2023). A meta-analysis of the observed quality of mother-child interactions in the context of maternal trauma. *Development and Psychopathology*, 35(2), 522-536.
- Mohammadi, N., Rezaei, S., & Ahmadi, F. (2023). The Relationship between Maternal Sensitivity and Behavioral Problems in Preschool Children. *Developmental Psychology: Iranian Psychologists*.
- Mohammadi, S., Ahmadi, K., & Zohrekar, K. (2022). Modeling Externalizing Behavioral Problems in Adolescents Based on Parenting Stress with the Mediating Role of Parent-Adolescent Conflict and Parenting Styles. *Journal of Psychological Science*, 21(110), 323-340.
- Mohammadi, Z., & Ghamarani, A. (2024). The Effectiveness of Mother-Child Interaction Training Based on the PRECEDE Model on the Meta-Emotion Philosophy of Mothers and the Emotional-Behavioral Problems of Their Children. *Psychology of Exceptional Individuals*, 14(55), 99-136. https://jpe.atu.ac.ir/article_18076.html?lang=en
- Mojtabai, R., & Olfson, M. (2024). Trends in mental disorders in children and adolescents receiving treatment in the state mental health system. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2024.08.008>
- Nosrati, R., Mitchell, J. T., Howard, A. L., & Monk, J. K. (2023). The mediating role of parenting stress in the relationship between adolescent temperament and aggression. *Journal of youth and adolescence*, 52(4), 789-802.
- Rinaldi, T., Castelli, I., Palena, N., Greco, A., Pianta, R., Marchetti, A., & Valle, A. (2023). The representation of child-parent relation: validation of the Italian version of the child-parent relationship scale (CPRS-I). *Frontiers in psychology*, 14, 1194644. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1194644>
- Rodgers, A. Y., & Buehler, C. (2023). Parenting stress and adolescent maladjustment: A meta-analytic review of the mediating role of parenting behaviors. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 26(2), 346-367.
- Saadati, N., & Parsakia, K. (2023). The Predictive Role of Parents' Marital Relationship Quality on The Adolescents' Psychological Capital. *Journal of Adolescent and Youth Psychological Studies (JAYPS)*, 4(8), 139-146. <https://doi.org/10.61838/kman.jayps.4.8.16>
- Samadi, P., & Soleimani, M. (2022). The Relationship between Maternal Parenting Stress and Adolescents' Internalizing Problems with the Mediating Role of Cognitive Emotion Regulation. *Journal of Adolescent Psychology*, 7(1), 23-38.
- Seçer, İ., Ulaş, S., Tatlı, E., Çimen, F., Bülbül, B., & Tosunoğlu, B. (2025). Investigation of the Effectiveness of Parent-Child Interaction Therapy on Adjustment and Behavioral Problems in Children With Subthreshold Autism. *Frontiers in psychology*, 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1408847>
- Tan, R., Yang, Y., Huang, T., Lin, X., & Gao, H. (2023). Parent-child attachment and mental health in young adolescents: a moderated mediation analysis. *Frontiers in psychology*, 14, 1298485. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1298485>
- Vaaler, M. L., Rosenberg, L., & West, J. (2023). Effects of symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD) and oppositional defiant disorder (ODD) on academic performance and educational attainment. *Child Psychiatry & Human Development*, 56(3), 696-703. <https://doi.org/10.1007/s10578-023-01598-7>
- Zapf, H., Boettcher, J., Haukeland, Y., Orm, S., Coslar, S., & Fjermestad, K. (2024). A systematic review of the association between parent-child communication and adolescent mental health. *JCPP Advances*, 4(2), e12205. <https://doi.org/10.1002/jcv2.12205>